

HUNOWIE

Inwazja Hunów na Europę rozpoczęła się już w II wieku. Geograf aleksandryjski Ptolemeusz umieszczał Hunów pomiędzy Bastarnami i Roxolanami, a więc nad Morzem Czarnym. Należy przypuszczać, że ta grupa Hunów została pokonana przez Sarmatów i odrzucona za Wołgę. W każdym razie w II wieku nie odegrali oni poważniejszej roli w Europie. Prawdziwa inwazja, która zmieniła całkowicie stare europejskie układy polityczne, nastąpiła w drugiej połowie IV wieku.

Hunowie stanowili zespół wieloetniczny i wielojęzykowy. Nie ulega jednak wątpliwości, że protobułgarscy Onogurowie, Kutrigurowie i Utigurowie odgrywali w nim najważniejszą rolę. Mówili tym samym językiem, który nazywamy dzisiaj starocerkiewnosłowiańskim lub protosłowiańskim. Hunami byli także Ujgurzy, zamieszkujący dzisiaj Chiny Zachodnie i Kazachstan i Ugrowie (Węgrzy). Ich dialekty różniły się znacznie od języka Protobułgarów, chociaż pewna ilość słów była wspólna. Do federacji huńskiej zostały także przyłączone liczne podbite plemiona Massagetów, Wenedów, większość Sarmatów, Bastarnów, Gotów, Gepidów, Burgundów, Herulów, Longobar-dów, Toringów, Sasów. Najbardziej zaufani wodzowie Attyli nosili imiona sarmackie lub germańskie. Byli to: Skottas, Edekon, Eslas, Berichus i Onegezjos. Najbliższym doradcą i sekretarzem Attyli był Rzymianin Orestes, ojciec Aecjusza. Wymienieni wodzowie otrzymywali w zarząd rozległe terytoria. Książęta i wodzowie podbitych plemion, podporządkowawszy się Hunom, nie tylko zachowali swoje uprzywilejowane stanowiska, lecz włączeni byli również do elitarnego otoczenia Attyli razem z jego synami (Priscos).

W roku 376 gockie królestwo Hermanryka zostało rozbite przez Hunów. Król popełnił samobójstwo, a jego następca Vithimir, w rok później, poniósł klęskę nad rzeką Erac, między Dnieprem a Dniestrem. Cofający się Goci i Alanowie przekroczyli Dunaj i w roku 378 rozgromili wojska cesarza Valensa.

Pierwszym znanym z imienia wodzem Hunów był chan Balamber. W roku 408 chan Uldis zaatakował rzymskie garnizony nad dolnym Dunajem, zdobył fortecę Castra Martis i spustoszył Trację. Cesarz Teodozjusz II zapłacił wtedy Hunom olbrzymi haracz.

Panonia znalazła się we władaniu Hunów w roku 409. Główne siły koczowników skupiły się w dolnym biegu Cisy u ujść rzek Keresz i Marusza. Jeden z następców Uldisa, chan Ruas (wuj Attyli), objął w posiadanie Panonię w sposób legalny, za pośrednictwem wodza Rzymian Aecjusza. Była to zapłata za huński udział w rozgromieniu wojsk cesarzowej Galii Placidi, wrogo nastawionej do Aecjusza.

Koordinacja wspólnych działań Hunów i Aecjusza należała do Orestesa, sekretarza Attyli. Rzymianie musieli płacić roczny haracz Protobułgarom i ich sojusznikom w wysokości siedmiuset funtów złota rocznie. Akcja zmasakrowania przez Hunów dwudziestu tysięcy Burgundów i pognania wielu tysięcy w nie-

wolę przypisywana jest inspiracji Aecjusza. Księstwo Burgundów nad Renem przestało wtedy istnieć. Odrodziło się nieco później w dorzeczu Rodanu. Romantyczna opowieść mówiąca o tym, że to Krymhilda, żona Attyli, spowodowała rzeź Burgundów, mszcząc się na swoich rodakach za zamordowanie przez nich jej pierwszego narzeczonego, Zygryda, jest mało prawdopodobna.

Attyla uważał się za uczciwego człowieka i chyba takim był. Świadczy o tym następujące wydarzenie. Edekon, wódz huński gockiego pochodzenia i Orestes wybrali się z poselstwem od Attyli do cesarza Teodozjusza. Na dworze cesarskim, za pośrednictwem eunucha Chryzafiosa, zaproponowano Edekono-wi, by ten zamordował Attylę. Got pozornie zgodził się na tę propozycję i zażądał sumy pięćdziesięciu funtów złota na drobne wydatki dla przekupienia współników zbrodni. Oczywiście, po powrocie nad Cisę, Edekon natychmiast powtórzył to wszystko Attyli. W następnym poselstwie do Teodozjusza wodzowie Eslas i Orestes zażądali wydania zdradzieckiego Chryzafiosa i zapłacenia dodatkowo pięćdziesięciu funtów złota. Posłowie przekazali też cesarzowi następujące słowa Attyli: „Ojciec Teodozjusza, Arkadiusz, podobnie jak ojciec Attyli, Mundiuch, byli porządnymi ludźmi. Attyla pozostał uczciwym człowiekiem, takim jakim był jego ojciec, natomiast cesarz, z chwilą gdy zaczął płacić haracz, utracił samodzielność, stając się niewolnikiem Attyli.” W tych gorzkich słowach Attyla napiętnował planowany spisek, jako godny podłego niewolnika.

Pierwsze poważne niepowodzenie wojenne spotkało Hunów na polach Szampanii. W zaciętej bitwie trwającej siedem dni, od 14 do 20 czerwca 451 roku, padło po obu stronach 165.000 żołnierzy. Rzymianie, dowodzeni przez skłóconego teraz z Attylą Aecjusza, byli wspomagani przez Wizygotów z królestwa Tuluzy i Franków. Po stronie chana Attyli walczyli Protobułgarzy, Węgrzy, Ujgurzy, Sarmaci, Massageci, Ostrogoci, Dakowie, Wenedowie, Gepidzi, Herulowie i inni. W bitwie tej zginął Teodoryk, król Wizygotów.

W roku 452 Hunowie ponownie zaatakowali cesarstwo rzymskie. Miasta północnej Italii zostały spustoszone. Nie doszło jednak do zdobycia Rzymu. Zaraza w Italii, braki aprowizacyjne i bunt niektórych wasali w Panonii spowodowały zgodę Attyli na rokowania pokojowe, które prowadził, na prośbę Aecjusza, papież Leon. Po otrzymaniu okupu Hunowie wycofali się nad Cisę.

W roku 453, podczas nocy poślubnej, Attyla nagle zmarł. Panną młodą była księżniczka longobardzka - Ildico. Śmierć tego genialnego dowódcy, twórcy wielkiego imperium, zapoczątkowała upadek potęgi Hunów. Podczas uroczystości pogrzebowych podano gościom strawę - posiłek. Pisał o tym historyk grecki Priskos, który wiedział dużo o Hunach, a Attylę znał osobiście. Oba te słowa, strawa i posiłek, są pochodzenia uralo - altajskiego i zostały wprowadzone wśród ludów europejskich przez Protobułgarów.

W bitwie nad rzeką Nedao w Panonii, w 454 roku, Gepidzi

(późniejsi Dulebowie) rozbili wojsko chana Ellaka, najstarszego syna Attyli. Hunowie musieli wycofać się do Europy Wschodniej.

Najazd Hunów i utworzenie rozległego, potężnego państwa w Europie datowane jest przez wielu historyków na okres od 376 do 454 roku. Potem Hunowie mieli jakoby wycofać się do Azji Centralnej. Prawda o Hunach jest jednak inna. Koczownicy, którzy przekroczyli w IV wieku Wołgę, pozostali w Europie.

W roku 480 plemiona Protobułgarów (Onogurów, Kutrigurów i Utigurów) utworzyły nowe państwo zwane Wielką Bułgarią. Ich chan, Sambatas, założył gród obronny nad Dnieprem i nadał mu swoje imię (późniejszy Kijów). Gród ten stał się stolicą państwa sięgającego od dolnego Dunaju do Kaukazu. Stamtąd Hunowie dokonywali w dalszym ciągu najazdów na cesarstwo bizantyjskie. Pisał o tym niejednokrotnie Prokop z Cezarei. W VI wieku z Wielkiej Bułgarii wyruszyli na zachód Kutrigurzy (Awarowie), pokonując panońskich Gepidów i zajmując rozległe pastwiska nad Cisą. Stamtąd odzyskiwanie dawnych ziem zdobytych przez Attylę rozszerzone zostało przez Awarów na dorzecze Łaby, Odry i Wisły. Podbój całej Europy nie nastąpiłby wtedy Hunom żadnych trudności, gdyby nie bratobójcza walka między Kutrigurami i Onogurami. W drugiej połowie VII wieku, w walce o tron, te dwa plemiona, władające tym samym językiem i wywodzące się ze wspólnego pnia uralo - altajskiego, zawarły się w morderczych, długotrwałych bojach, w których każdy podstęp był dopuszczalny. Walkę wygrali Kutrigurzy (Awarowie). Onogurzy, po śmierci chana Kubrata, który ich jednoczył i utrzymywał Kut-rigurów w pewnej od siebie zależności, około roku 675 rozpadli się na kilka grup plemiennych. Jedni założyli Bułgarię Kamską. Drudzy, pod wodzą chana Batbaja, osiedlili się wspólnie z Ugrami (Węgrami) nad Kubaniem i na Krymie, a trzecia grupa, pod wodzą chana Asparucha, udała się na zajmowane poprzednio terytoria trackie na Bałkanach.

W końcu VIII wieku Awarowie zostali rozbici, głównie przez wojska Karola Wielkiego i chana Kruma, i stali się już tylko składnikiem etnicznym innych narodów. Jak mówi kijowska powieść doroczna: „wyginęli jak Obrzy (Awarowie)”.

Pod koniec IX wieku inna grupa koczowników huńskich zajęła terytoria nad Cisą. Byli to Węgrzy. Przetrwali do dzisiaj na swoich ziemiach i wykazują duże zdolności w zarządzaniu państwem.

Hunowie stworzyli Słowiańszczyznę i wśród niej pozostali bądź jako samodzielne państwa, bądź jako ważny składnik etniczny pul genetycznych innych narodów. Wzięli także żywy udział w formowaniu się pul genetycznych takich narodów jak: rumuńskiego, włoskiego, greckiego, francuskiego, austriackiego, niemieckiego i duńskiego. W tych krajach Hunowie nie byli w stanie narzucić swojego języka, ale pozostali w nich jako dość częsty typ antropologiczny, występujący wśród tamtejszej ludności.